

УДК 371.3

Ірина Хавіна

здобувач, кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами
ім. акад. І.А. Зязюна, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
E-mail: irinakhavina@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН БАКАЛАВРАМИ З ПСИХОЛОГІЇ

Анотація: У статті розглядаються дисципліни природничого циклу в професійній підготовці бакалаврів з психології. Детально розглянуто, якими особливостями володіють природничі дисципліни в процесі навчання бакалаврів з психології. Розкрито значення кожної природничої дисципліни в процесі навчання майбутніх психологів. Проаналізовано результати анкетування студентів першого курсу напряму «психолог».

Ключові слова: професійна підготовка, бакалаври з психології, природничі дисципліни.

Iryna Havina

Researcher, Department of Pedagogy and Psychology of social systems
them. acad. I.A. Zyazyuna, National Technical University
"Kharkov Polytechnic Institute"
E-mail: irinakhavina@gmail.com

FEATURES OF THE STUDY OF NATURAL SCIENCE DISCIPLINES BACHELORS WITH PSYCHOLOGY

Abstract: The article deals with the disciplines of the natural science cycle in the professional training of bachelors in psychology. It is considered in detail what features natural science disciplines have in the process of training bachelors and psychologists. The significance of each natural science discipline is revealed in the process of training future psychologists. The results of the questionnaire survey of the first year students of the "psychologist" direction are analyzed.

Keywords: vocational training, bachelors with psychology, natural science disciplines

Ирина Хавина

ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНЫХ ДИСЦИПЛИН БАКАЛАВРАМИ С ПСИХОЛОГИИ

Аннотация: В статье рассматриваются дисциплины естественнонаучного цикла в профессиональной подготовке бакалавров по психологии. Детально рассмотрено, какими особенностями обладают естественнонаучные дисциплины в процессе обучения бакалавров-психологов. Раскрыто значение каждой естественнонаучной дисциплины в процессе обучения будущих психологов. Проанализированы результаты анкетирования студентов первого курса направления «психолог».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, бакалавры с психологии, естественнонаучные дисциплины.

© Ірина Хавіна, 2017

Iryna Havina

An extended abstract of a paper on the subject of:

“Features of the study of natural science disciplines bachelors with psychology”

The article analyzes the profession "psychologist". It is considered, to which group of professions the direction "psychology" belongs. What characteristics does the profession of "psychologist" have, what impact does it have on professional activity.

The analysis of Ukrainian and foreign literature is carried out. The scientific works of Ukrainian and foreign researchers in the field of the natural-science cycle of training professionals of various profiles are examined and analyzed.

The article deals with the disciplines of the natural science cycle in the professional training of bachelors from psychology. It is considered in detail what features natural science disciplines have in the process of training bachelors from psychology. It is considered, what influence the natural-science disciplines have in the process of training bachelors from psychology. The significance of each natural science discipline is revealed in the training of future psychologists.

The article shows that it can influence the increase of motivation to the process of training bachelors from psychology at the first courses in a higher educational institution.

The results of the questionnaire survey of the first year students of the "psychologist" direction at the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" are analyzed. Each question of the questionnaire is analyzed in detail in a percentage relationship. Also, the examples of answers to the questions put to the students of the first year of the direction "psychology"

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні важливим завданням освіти бакалавра з психології постає забезпечення єдності підготовки, яка буде спрямована на формування надійного підґрунтя для майбутньої професійної діяльності. Також важливим завданням сучасної освіти є формування у студентів цілісної картини світу і її глибокого розуміння. Сутність цієї єдності полягає у системності і логічному взаємозв'язку між навчальними дисциплінами, які передбачають узгодженість змісту навчання зі змістом і характером функцій, які буде виконувати бакалавр з психології у своїй майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Аналіз української та зарубіжної літератури свідчить про те, що фаховою підготовкою бакалаврів з психології приділялося недостатньо уваги. Проблемою професійної підготовки фахівців займалися такі відомі вчені як: І. Зимня, І. Зязюн, О. Ігнатюк, Ю. Кадемія, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пономарьов, О. Романовський, С. Сисоєва А. Хуторський. Безпосередньо проблемами удосконалення природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців різного профілю займалися: В. Іщенко, О. Марущак, В. Петрук, Н. Северіна, В. Сліпчук.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Серед великої кількості досліджень нами було виявлено питання, пов'язані із функцією та змістом природничих дисциплін у процесі підготовки фахівців різних спеціальностей. Але, на жаль, питання із важливістю викладання дисциплін такого профілю серед спеціальностей гуманітарного профілю мало досліджене. У зв'язку

з цим, ми вважаємо необхідним більш детально дослідити вплив природничо-наукових дисциплін на фахову підготовку бакалаврів у галузі «психологія».

Формулювання цілей статті (постановка завдання). В контексті означеної проблеми дослідження *мета* даної статті полягає в тому, щоб з'ясувати особливості вивчення природничо-наукових дисциплін бакалаврами з психології та їх вплив на якість їх професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Професія психолога належить до так званої «соціономічної» групи професій, які орієнтовані на проблеми соціалізації особистості, на суспільні проблеми, передбачає спілкування з багатьма людьми. Саме тому важливо формувати у психолога розуміння несхожості між людьми, здатність орієнтуватися в різних способах життєдіяльності людей та тварин, прагнення сприймати і опановувати навколишній світ як певну гармонічну систему.

Цьому, ми вважаємо, повинні допомогти знання, уміння та навички у курсі вивчення природничо-наукових дисциплін при підготовці бакалаврів з психології, адже без ефективного засвоєння такого характеру знань рівень компетенції психолога вже не може вважатися достатнім.

Процес вивчення цього циклу виходить з чітких вимог дидактики вищої школи, що в подальшому забезпечить належну доступність засвоєння матеріалу, систематичність, послідовність і логічність у навчанні, необхідну самостійність і мотивацію студентів. Все це викликає пробудження інтересу студентів до навчання, яке гарантує міцність отриманих знань і можливості використання їх в процесі професійної діяльності. Вивчення природничо-наукових дисциплін дають підґрунтя для більш поглибленого вивчення циклу професійної та практичної підготовки та варіативної частини при підготовці бакалаврів з психології. Це надає можливість зацікавити студентів до вивчення природничо-наукових дисциплін, підвищить їх особистісний і професійний авторитет, сформує інтерес, певні мотиви і стимули для ретельного поглибленого вивчення професійних дисциплін [1, 2].

Цикл природничо-наукових дисциплін виступає важливою складовою готовності бакалавра з психології до подальшого оволодіння своєю майбутньою професією. Ці дисципліни виступають важливою ланкою освіти, яка пов'язує матеріал природничо-наукових дисциплін з дисциплінами спеціальності. Тому важливим завданням викладання природничо-наукових дисциплін постає формування у студентів інтегративного мислення, розуміння цілісності світосприйняття, розуміння своєї ролі у суспільстві. Вивчення цих дисциплін допомагає майбутнім фахівцям трансформувати основні їх положення в професійну підготовку.

У процесі освоєння природничо-наукових дисциплін студенти не тільки отримують знання, а й формують навички, які будуть використовувати у подальшій професійній діяльності. Вивчення циклу цих дисциплін допомагає студентам усвідомити роль їх фундаментальної підготовки.

Важливим у формуванні професійної базової компетенції є і те, що структурна побудова навчального матеріалу природничо-наукових дисциплін відображає системну єдність і чітку послідовність переходу від однієї теми до іншої, від одного розділу до іншого, від однієї дисципліни до іншої. Все це впливає на сформованість у студентів цілісного бачення змісту дисциплін, розуміння структури і системності побудови навчання [3, С. 8].

Крім того, при вивченні природничо-наукових дисциплін у студентів з'являється дієва мотивація і інтерес до вивчення професійних та спеціальних дисциплін. Ми погоджуємося з думкою О.Г. Романовського, що «важливо щоб студент усвідомлював призначення дисциплін, їх місце в системі професійної підготовки і роль у забезпеченні професійної успішної діяльності за спеціальністю» [4, С. 60-61].

Рішення ряду професійних завдань в умовах освітнього закладу вимагає від фахівця-психолога застосування знань біологічних (нейрофізіологічних) основ психіки. У зв'язку з цим біологічні знання циклу природничо-наукових дисциплін повинні стати важливим компонентом професійних знань психолога. Більш того, ці знання мають бути органічно включені в професійні вміння та навички практичних психологів і застосовуватися ними при вирішенні професійних завдань.

Однак у реальній практиці підготовки психологів часто має місце деяка невідповідність між об'єктивними сучасними вимогами професійної діяльності, з одного боку, і традиційними структурою, змістом і методикою викладання дисциплін, що забезпечують біологічну підготовку фахівців-психологів - з іншого.

У практиці викладання природничо-наукових дисциплін студентам-психологам викладачі майже не приділяють уваги розгляду питань прикладного характеру, що мають велике значення для здійснення практичної діяльності психолога. Про це також свідчить проведений аналіз навчально-методичних матеріалів з біологічних дисциплін, який показав, що більшість діючих програм розраховані на фундаментальну підготовку студентів у галузі анатомії та фізіології, вони недостатньо адаптовані для студентів-психологів і не орієнтовані на психологічну практику.

Наслідком цього є не тільки недостатній рівень знань студентів з біологічних дисциплін, але також зниження мотивації до їх вивчення у зв'язку з удаваною відсутністю значущості біологічних знань для професійної підготовки та майбутньої практичної діяльності.

Виявлене протиріччя між об'єктивною важливістю і необхідністю біологічних знань у практичній діяльності психолога в освітньому закладі, з одного боку, і відсутністю адаптованого в рамках психологічної освіти і орієнтованого на психологічну практику теоретичного та навчально-методичного забезпечення біологічних дисциплін, з іншого боку, визначає актуальність даного дослідження.

Такі знання необхідні бакалавру з психології при вивченні індивідуально-психологічних особливостей людини, виявленні причин, що лежать в основі порушень з боку психіки, дезадаптивної поведінки, емоційного неблагополуччя.

Природничо-наукові дисципліни є важливим компонентом в системі професійної підготовки практичних психологів. По-перше, вони забезпечують формування у студентів базових біологічних знань для засвоєння загальнопрофесійних (психологічних) дисциплін. По-друге, знання біологічних основ психіки необхідні практичному психологу при здійсненні всіх основних видів професійної діяльності.

Крім цього, у контексті нашого дослідження, процес формування компетенцій майбутніми психологами в ході вивчення природничих дисциплін посилюється тим фактом, що вони вивчаються переважно на перших курсах, отже, повинні послужити базою для подальшого навчання та стати основою для освоєння спеціальних професійних компетенцій.

Природничо-наукові дисципліни допоможуть майбутньому бакалавру з психології опанувати сукупність знань про природні об'єкти, явища і процеси, які нас оточують, а також сформують погляди, переконання, культурні цінності особистості.

Для з'ясування потреби та значущості у природничо-наукових дисциплінах нами було проведено пілотажне дослідження серед студентів першого курсу напрямку «Психологія» у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» у кількості 50 респондентів.

Утім результати проведеного пілотажного дослідження, дають підстави стверджувати, що значна кількість студентів першого курсу напрямку «Психологія» (24%) вважають, що знання з природничо-наукових дисциплін не потрібні у роботі психолога.

На питання «Як Ви вважаєте, чи потрібні знання з природничо-наукових дисциплін фахівцям вашого напрямку?» більшість респондентів надала відповіді, що вони вважають отримані знання з цих дисциплін не важливими у професійній підготовці та майбутній практичній діяльності психолога. Респонденти аргументували це тим, що «такі знання потрібні лише медикам та психіатрам, а психологам це лише для загального розвитку та розширення світогляду». Вони вважають, що «природничо-наукові дисципліни не мають відношення до підготовки майбутнього психолога та вони даремні». Деякі респонденти вказали, що такі дисципліни «тільки для загального розвитку людини і не мають зв'язку з дисциплінами професії». Тобто значна кількість студентів першого курсу не усвідомлюють потребу у вивченні природничо-наукових дисциплін.

Є респонденти (у кількості 76 %), які дали відповіді на перше питання стверджуючу відповідь, але вони не усвідомлюють, навіщо такі знання їм потрібні. 37 % респондентів вважають, що «потрібні для загального розвитку, бо психолог повинен бути всебічно розвинутою людиною». Деякі вважають, що знання з природничо-наукових дисциплін важливі, але не знадобляться у майбутній професійній діяльності.

На питання «Як Ви самі оцінюєте свій рівень володіння знаннями з природничо-наукових дисциплін?» п'ять респондентів вважають, що він нижче середнього, десять респондентів стверджують, що вище середнього, інші тридцять п'ять респондентів вважають свій рівень знань з природничо-наукових дисциплін середнім. Ми провели зріз залишкових знань у першого курсу напрямку «Психологія» у кількості 62 респондента та виявили, що рівня знань вище середнього не має у жодного студента, 35 % респондентів мають середній рівень знань, 13 % - нижче середнього та 21 % - не змогли відповісти на запитання, тобто мають незадовільний рівень знань з природничо-наукових дисциплін.

Крім цього, ми запропонували студентам першого курсу напрямку «Психологія» відповісти на запитання «Як Ви вважаєте, яку роль відіграють природничо-наукові дисципліни при вивченні загальнонаукових і професійних дисциплін?» для того, щоб з'ясувати наскільки майбутні бакалаври з психології усвідомлюють значущість дисциплін природничо-наукового циклу у спеціальній та професійно-спрямованій підготовці.

Результати опитування показали, що 40% респондентів вважають що дисципліни природничо-наукового циклу важливі та дають «можливість отримати нові знання завдяки тому, що вони об'єднані із загальнонауковими і професійними дисциплінами». Деякі респонденти більш ґрунтовно аргументували важливість та значущість їх вивчення. Інші опитувані вважають, що ці дисципліни допоможуть «з'ясувати поведінку людини, як проходять різні фізіологічні процеси, як з'являються емоції у людини».

Але більшість респондентів (60%) вважають, що природничо-наукові дисципліни не важливі у професійній підготовці бакалаврів з психології. Невелика кількість опитуваних стверджують, що вже «у школі вони достатньо вивчили з природничо-наукових дисциплін і зараз це марнування часу». Деяким респондентам дисципліни природничо-наукового циклу не цікаві і вони дають знання тільки для розширення світогляду людини.

У зв'язку з тим, що студенти першого курсу напряму «Психологія» не достатньо усвідомлюють значущість вивчення дисциплін природничо-наукового циклу, у них недостатньо висока мотивація і зацікавленість до вивчення цих дисциплін, знижена активність під час прослуховування лекцій та на практичних заняттях.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розглянувши, який вплив здійснюють природничо-наукові дисципліни на професійну підготовку бакалаврів з психології ми дійшли ряду висновків.

По-перше, у зв'язку з тим, що природничо-наукові дисципліни викладаються на першому курсі, вони повинні формувати стійку фундаментальну підготовку бакалаврів з психології.

По-друге, вивчення такого циклу забезпечує систематичність, послідовність і логічність у навчанні, необхідну самостійність і мотивацію студентів. Все це спонукає пробудження їх інтересу до навчання, яке гарантує міцність отриманих знань і можливості використання їх в процесі професійної діяльності.

По-третє, вивчення природничо-наукових дисциплін дає підґрунтя для більш поглибленого вивчення циклу професійної та практичної підготовки та варіативної частини при підготовці бакалаврів з психології.

Вирішення зазначеної проблеми сприятиме формуванню у майбутніх бакалаврів з психології високої стійкої базової (фундаментальної) компетенції, яка забезпечить більш успішну та якісну професійну та спеціальну їх підготовку.

Список літератури:

1. Гайденко П. П. Эволюция понятия науки. М.: Наука, 1980. ,568с.
2. Куйбіда В. В. Розвиток природничої науки і термінології в Україні: шлях крізь епохи (XVII - початок XXI ст.): монографія / В. В. Куйбіда. - Переяслав-Хмельницький: Лукашевич О. М., 2012. – 457 с.
3. Петров Э. Г. Современные технологии обучения в высшей школе: учеб. пособие / Э. Г. Петров, Л. Н. Радванская, Н. В. Шаронова. – Х.: Коллегиум, 2007. – 172с.
4. Романовський О. Г. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності : моногр. / за ред.. О. Г. Романовського, О. С. Пономарьова, О. А Ігнатюк. – Х. : Видавець Савчук О.О.; НТУ «ХП», 2011. – 336 с.

References:

1. Gaydenko P.P. (1980) *Evolutsiya ponyatiya nauki*, [Evolution of the concept of science], M, 568s.
2. Kuybida V.V. (2012) *Rozvitok prirodnichy y nauki i termnologoiyi v Ukrayini: shlyah kriz epohi (XVII - pochatok XXI st.): monograflya* . [The development of science and terminology in Ukraine: the way through the era (XVII - beginning of XXI century.): Monograph], 457 c.
3. Petrov E.G. (2007) *Sovremennyye tehnologii obucheniya v vyisshey shkole: ucheb. Posobie* [Modern technologies of teaching in higher education: training.], Harkov: Kollegium,172 s.
4. Romanovskiy O.G. *Formuvannya psihologichnoyi gotovnosti maybutnih fahivtsiv do profesynoyi diyalnostI : monogr.* [Formation of psychological readiness of future specialists for professional activity: monograms] za red.. O.G. Romanovskogo, O.S. Ponomarova, O.A Ignatyuk., H. : NTU «HPI», 2011., 336 s

Стаття надійшла до редколегії: 1.05.2017